

SANITAT HISTÒRIA

La grip mortal del 1918

La gran pandèmia de fa un segle va disparar en un 25% el nombre de morts a Lleida. A la capital, que llavors comptava amb poc més de 38.000 habitants, es van certificar 107 defuncions || En una sola nit van morir set nens a la Inclusa, segons un estudi d'Antoni Artigues

ANNA SÀEZ

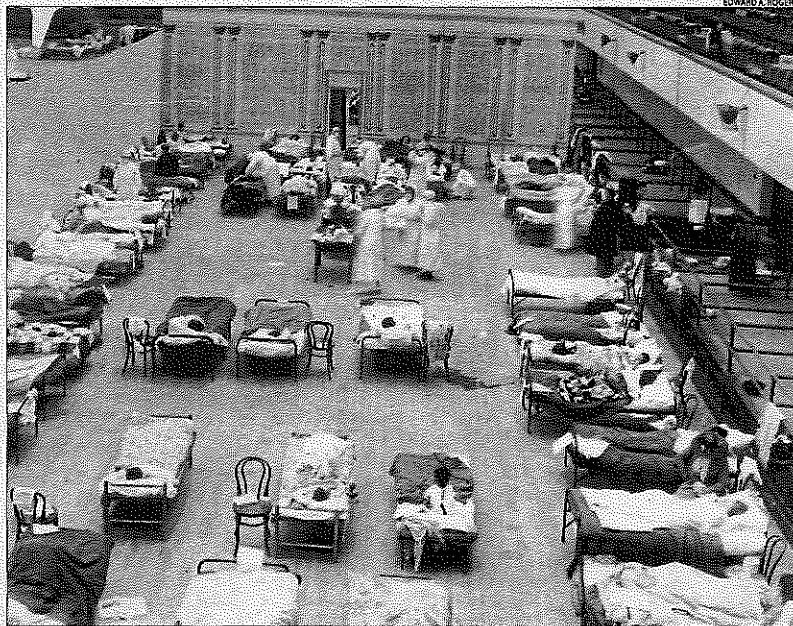
Es que van naixer a inicis del segle XX es referien al 1918 com "l'any de la grip". I tenien raons per fer-ho. Va ser una pandèmia sense precedents que va causar la mort d'entre quaranta i cinquanta milions de persones arreu del món en deu mesos. Lleida no es va escapar del virus letal. Oficialment, la grip va causar la mort de 107 persones a la capital del Segrià. És a dir, en 107 certificats de defunció expedits entre el setembre del 1918 i l'abril del 1919 es va fer constar que la grip havia estat la causa de la defunció. Però hi va haver més víctimes. Un exemple: el 1918, la xifra de morts es va disparar més d'un 25 per cent, i això que fins a l'últim trimestre de l'any no es van detectar els primers casos. El 1917, abans de declarar-se la pandèmia, Lleida va registrar 583 defuncions. La ciutat tenia aleshores poc més de 38.000 habitants. Al cap d'un any, la grip va elevar la xifra de morts fins als 784 i la sagnia va seguir el 1919, ja que el primer trimestre d'aquell any seguia emportant-se vides.

El març del 1917 van morir 54 persones a Lleida. Un any més tard, quan encara no s'havia declarat la malaltia, les víctimes mortals van ser 65. El març del 1919, en canvi, la grip feia els últims efectes i les defuncions es van disparar fins a registrar-se 127 morts, segons

CERVERA

Es va prohibir anar al cementiri per Tots Sants i es va obligar a enterrar els morts de matinada

assenyala un treball d'Antoni Artigues, estudis de la història de la Medicina, publicada a la *Revista Catalana d'Història de la Medicina i de la Ciència*. Hi havia tanta psicosi que en alguns pobles van fer callar els campanars perquè el toc de difunts desmoralitzava la població. I és que n'hi havia per això i més. A Lleida ciutat van morir set nens

Hospital improvisat a Oakland (Califòrnia) durant la pandèmia del 1918.

de la Inclusa en una sola nit. El virus actuava amb gran rapidesa. Des que es manifestaven els primers símptomes fins a la mort del pacient podien transcorrer dos o tres dies.

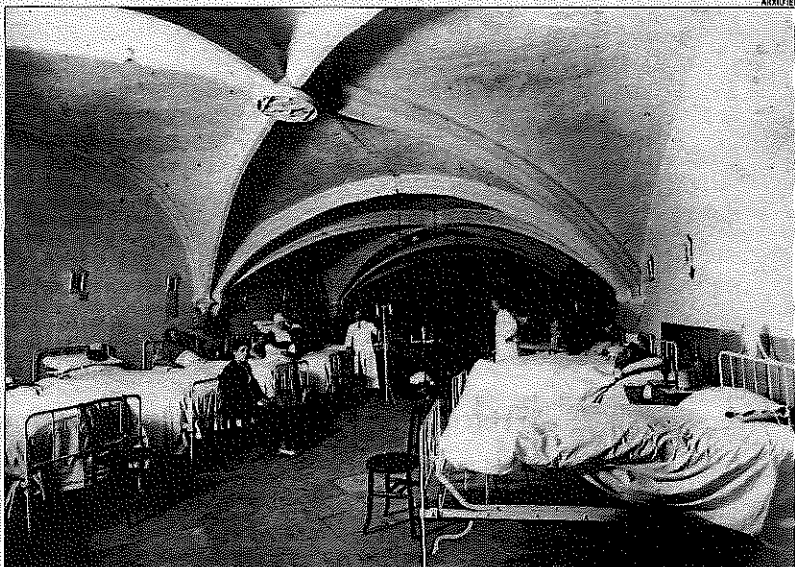
Però, de vegades, eren tan sols unes quantes hores (vegeu el desglossament). I, a més de la virulència, va ser una malaltia que, al contrari del que acostuma a succeir amb la grip estacional, es va acarnissar amb els joves. El 72 per cent de les víctimes mortals de Lleida dels que es coneixia l'edat tenien menys de quaranta anys, relata Artigues. I aquesta va ser la constant a tot el món.

Tampoc Cervera es va escapar de la pandèmia. Josep Maria Llobet va incloure al llibre *Cent episodis de la Història de Cervera* (Diputació de Lleida, 1992) un relat de com durant la festa major del 1918, que se celebra al setembre, la incipient grip es va estendre per tota la comarca. L'alcalde, Francesc Xuclà, va publicar un ban en què s'obliga-

va a desinfectar les habitacions dels malalts, però res semblava funcionar. Hi havia tants afectats que els metges no donaven l'abast i s'havia d'enterrar els morts a la matinada. Fins i tot es va prohibir anar al cementiri el dia de Tots Sants.

A Espanya es calcula que hi va haver 300.000 víctimes mortals. Un estudi publicat el 2014 a la revista *BMC Infectious Diseases* i firmat per Gerard Chowell, Anton Erkoerka, Cécile Viboud i Beatriz Echeverri-Dávila analitza les tres onades que va registrar la malaltia a Espanya i, per primera vegada, ho fa per províncies. Zamora i Burgos van ser les més afectades.

Segons assenyala aquesta investigació, la grip no va ser especialment letal a la demarcació de Lleida, encara que va causar la mort de 84,4 persones per cada 10.000 habitants. A Zamora aquest percentatge va assolir les 212,4 morts per cada 10.000 habitants. No és estrany que un segle més tard, la grip del 18 continuï despertant l'interès dels científics.

L'Hospital de Santa Maria, quan encara era a l'actual seu de l'IEI.

Orfes de pare i mare

■ Jaume Marrades, de la Granja d'Escarp, només tenia sis anys (havia nascut el 12-12-12) quan es va quedar orfe de pare i mare. Perdre tots dos progenitors en un mateix dia acostuma a ser sinònim de mort accidental, però no va ser el cas. Quan la grip del 1918 entrava a una casa, causava

estralls. Un va morir al matí i l'altre, abans del capvespre, recorden els familiars. Un cas molt similar al de Lluís Majó, que amb tan sols disset anys es va convertir en l'única font d'ingressos de la família després que els pares morissin de grip amb pocs dies de diferència.

Per què s'anomena grip espanyola?

■ Ni es va iniciar a la península Ibèrica ni va ser més devastadora a l'Estat que a la resta del món. El gentilici té un curiós origen. La pandèmia va coincidir amb el final de la Primera Guerra Mundial. Informar dels estralls que causava donava una valuosa informació a l'enemic, així que els

mitjans de comunicació van optar per autocensurar-se i silenciar les notícies relacionades amb la grip.

A Europa, que aleshores era el melic del món, únicament podien llegir-se titulars relacionats amb la malaltia a Espanya, que es va mantenir neutral, i per aquest motiu

la grip es va associar a l'únic lloc en el qual es parlava de la pandèmia.

Paradoxalment, als diaris espanyols de l'època es denominava *grippe*. És a dir, s'optava pel nom que la malaltia rep en francès i en alemany per distingir aquesta grip tan letal de la comuna.